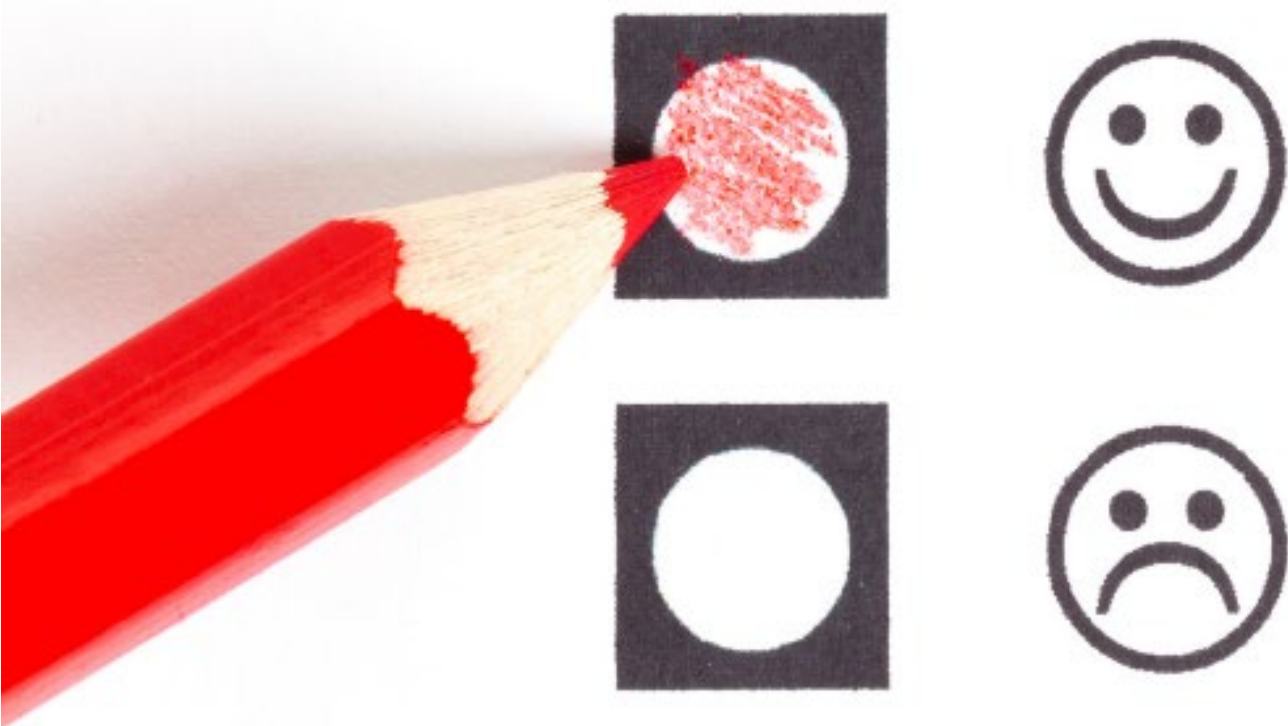

Rapport

Analyse van partijprogramma's voor de Tweede Kamer Verkiezingen 2023

ieder(in)

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. Verantwoording	4
3. VN-verdrag en ervaringsdeskundigheid	6
4. Bestaanszekerheid	7
5. Zorg en ondersteuning	11
6. Gelijke behandeling en rechtspositie	15
Bijlage 1 - Reacties van politieke partijen	17

1. Inleiding

Mensen met een beperking of chronische ziekte, en hun naasten, willen bij de Tweede Kamerverkiezingen 2023 kunnen kiezen voor een toegankelijke samenleving. Een land waarin mensen met een beperking kunnen rekenen op goede zorg en ondersteuning, voldoende bestaanszekerheid en gelijke behandeling. Welke plannen hebben politieke partijen hiervoor? Je leest het in onze analyse van de verkiezingsprogramma's.

Verkiezingsoproep Ieder(in)

Na de val van het kabinet schreven we een [verkiezingsoproep](#) aan politieke partijen. Samen met onze leden benoemden we daarin de belangrijkste thema's waarop verbetering nodig is. Die oproep verstuurdde we naar de programmacommissies van alle politieke partijen.

Analyse verkiezingsprogramma's

Alle politieke partijen publiceerden een verkiezingsprogramma. Welke plannen staan daarin om het leven van mensen met een beperking of chronische ziekte te verbeteren? Ieder(in) analyseerde de verkiezingsprogramma's van de politieke partijen die op dit moment minimaal één zetel hebben in de peilingen of in de huidige Tweede Kamer.

In onze analyse keken we naar de thema's uit onze verkiezingsoproep. We hebben gelet op het VN-verdrag Handicap (hoofdstuk 3) en op de belangrijke aandachtspunten om bestaanszekerheid (hoofdstuk 4), zorg en ondersteuning (hoofdstuk 5) en de rechtspositie (hoofdstuk 6) van mensen met een beperking te verbeteren.

Samenvatting

Wil je een samenvatting van onze analyse lezen? Lees dan het artikel [Ieder\(in\) analyseert partijprogramma's: wat kunnen mensen met een beperking van de verschillende partijen verwachten?](#) op onze website.

2. Verantwoording

Selectie partijen

Er hebben zich dit jaar 26 partijen verkiesbaar gesteld. Een selectie criterium was daarom nodig. In onze analyse hebben we alleen gekeken naar de 17 partijen die op dit moment één of meer zetels hebben in recente peilingen of in de huidige Tweede Kamer.

Selectieve weergave van standpunten

In onze analyse hebben wij uitsluitend gekeken naar de partijprogramma's. Elke partij maakt een eigen keuze en afweging hoe uitgebreid zij hun programma maken. Partijen met een uitgebreider partijprogramma benoemen meer onderwerpen of beschrijven onderwerpen meer in detail. Als partijen bepaalde standpunten niet in hun programma meenemen, betekent dit niet automatisch dat ze geen voorstander zijn van dit punt. Daarom hebben we deze analyse voor publicatie laten lezen door de 17 partijen. Hun reacties (en aanvullingen) zijn terug te vinden in [Bijlage 1 Reacties van politieke partijen \(in alfabetische volgorde\)](#).

Wij hebben ons beperkt tot de standpunten op de onderwerpen die wij namens onze achterban aan partijen hebben meegegeven. Ook daarin is het ingewikkeld om alle standpunten van partijen aandacht te geven. Voor een compleet inzicht in de partijstandpunten is het dan ook belangrijk om de partijprogramma's zelf te raadplegen. Bekijk het [overzicht van alle deelnemende partijen, hun lijsttrekkers en verkiezingsprogramma's](#) op Parlement.com.

Het VN-verdrag Handicap alleen noemen is niet genoeg

De partijen die de uitvoering van het VN-verdrag Handicap noemen, onderschrijven daarmee in zekere zin ook direct alle punten die van belang zijn voor mensen met een beperking. Denk bijvoorbeeld aan de inzet van ervaringsdeskundigheid. Dat beleid alleen succesvol kan zijn wanneer het samen met mensen waar het om gaat wordt ontwikkeld, is namelijk een van de kernpunten uit het VN-verdrag. Sinds de invoering van het VN-verdrag hebben we echter gemerkt dat enkel het VN-verdrag onderschrijven, niet betekent dat dit ook in de uitvoering overal is terug te zien. Daarom kijken we, ook wanneer partijen het VN-verdrag Handicap noemen, nog wel of thema's en onderwerpen ook specifiek genoemd worden door partijen.

Weergave politieke partijen

Bij ieder hoofdstuk geven we schematisch weer of partijen het onderwerp noemen. Hierin hebben we de partijen van de afgelopen regeerperiode vooraan geplaatst en vervolgens op zetelgrootte de overige partijen. In de tekstuele weergave van wat partijen inhoudelijk vinden, hebben we zoveel mogelijk alfabetische volgorde aangehouden.

Iets gemist of onjuist weergegeven?

De partijprogramma's zijn goed voor flink wat pagina's bij elkaar. Mochten belangrijke onderwerpen missen of verkeerd zijn weergegeven, meldt dit dan bij: t.ronnes@iederin.nl

3. VN-verdrag en ervaringsdeskundigheid

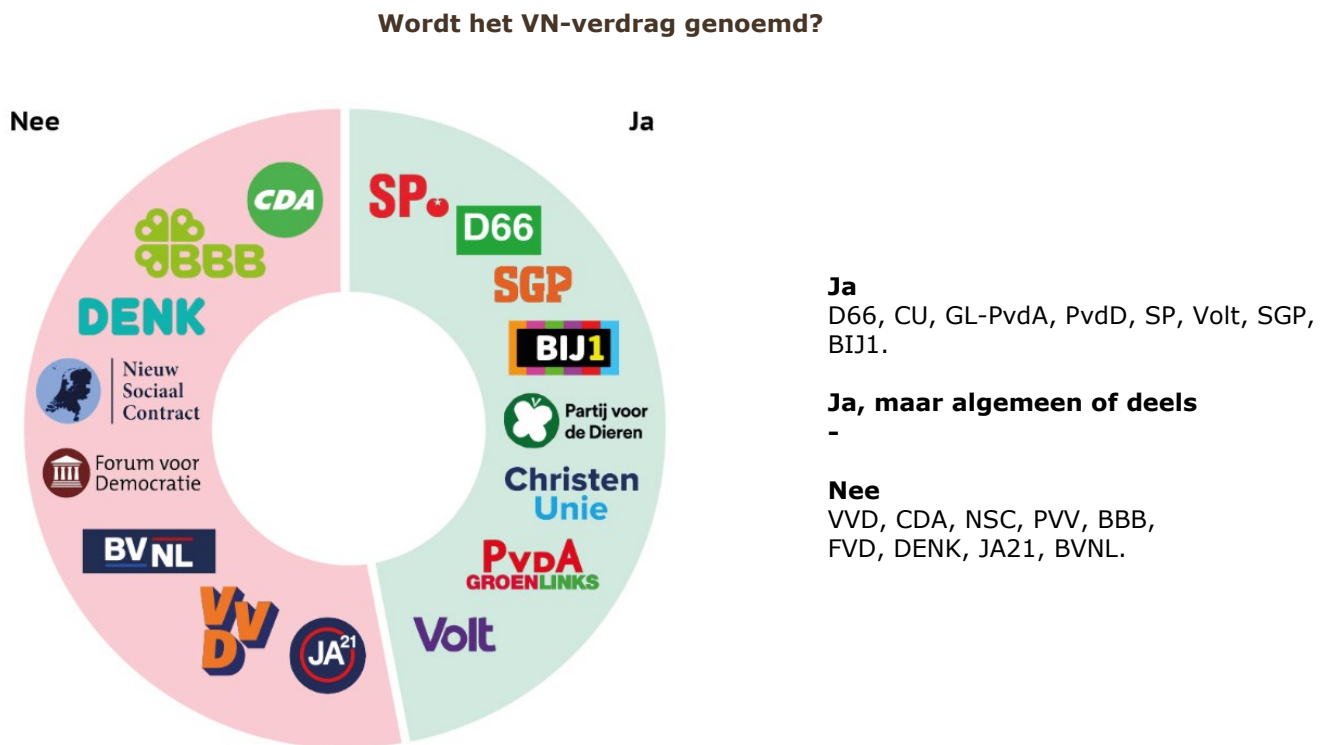
3.1 Over het VN-verdrag Handicap en ervaringsdeskundigheid

Het VN-verdrag Handicap is in 2016 ingevoerd. Toch is sindsdien de positie van mensen met een beperking eerder verslechterd dan verbeterd. De werkelijke uitvoering van het verdrag moet dus eigenlijk nog beginnen. De uitvoering gaat alleen slagen, als mensen met een beperking en hun organisaties structureel worden betrokken bij al het nieuwe beleid dat hen aangaat. Zowel landelijk, lokaal als provinciaal. Die betrokkenheid is essentieel om nieuw beleid en nieuwe voorzieningen werkelijk passend te maken.

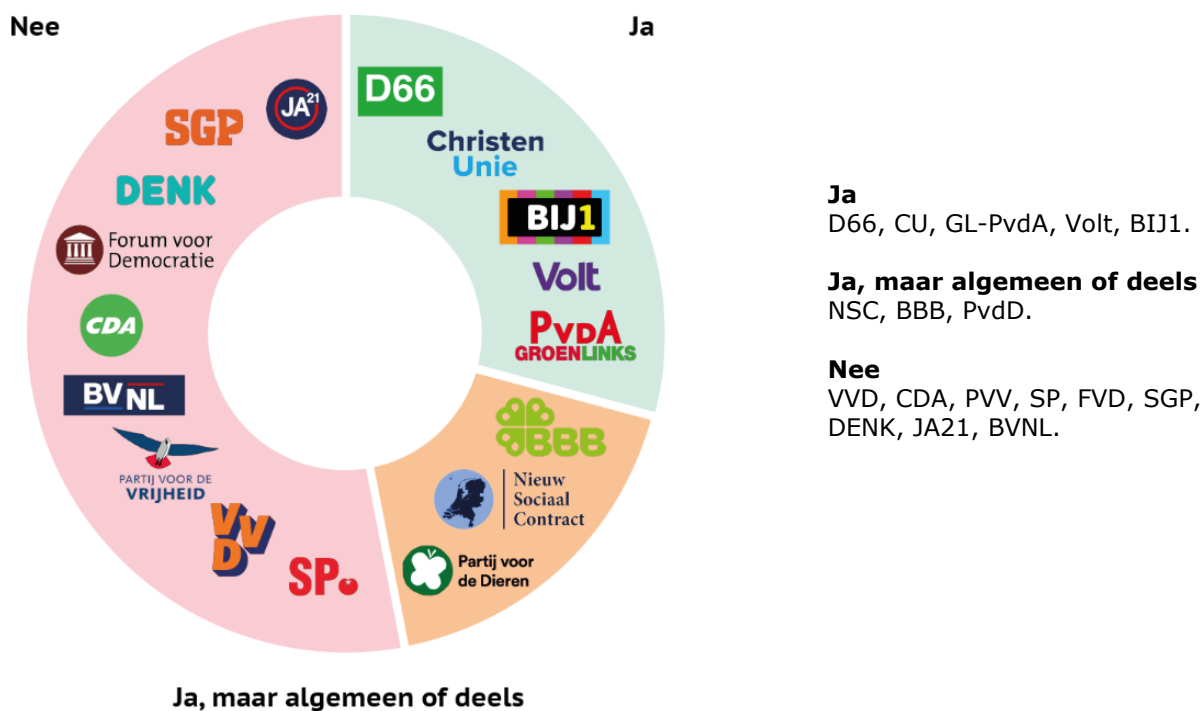
We hebben de partijprogramma's bekeken op:

- Wordt het VN-verdrag genoemd?
- Is er expliciet aandacht voor de inzet van ervaringsdeskundigheid?

3.2 Standpunten in partijprogramma's

Is er expliciet aandacht voor de inzet van ervaringsdeskundigheid?

3.3 Verder uitgelicht: wat zeggen de verschillende partijen?

Wordt de implementatie van het VN-verdrag genoemd?

Hoewel er in de meeste verkiezingsprogramma's wel aandacht is voor mensen met een beperking, spreken niet alle partijen ambities uit over de implementatie van het VN-verdrag Handicap. BIJ1, CU, D66, GroenLinks-Partij van de Arbeid, Partij voor de Dieren, SGP, SP en Volt spreken wel ambities uit om de positie van mensen met een beperking te verbeteren.

Wordt de inzet van ervaringsdeskundigen expliciet genoemd?

De volgende partijen hebben, naast het VN-verdrag Handicap, ook de inzet van ervaringsdeskundigheid expliciet benoemd in de tekst van het partijprogramma: BIJ1, CU, D66, GroenLinks-Partij van de Arbeid en Volt. BBB, Partij voor de Dieren en Nieuw Sociaal Contract benoemen niet expliciet mensen met een beperking, maar hebben het wel over inspraak en praktijkervaring.

4. Bestaanszekerheid

4.1 Bestaanszekerheid: stapeling zorgkosten, samenwonen en medische urenbeperking

Bestaanszekerheid van mensen met een beperking staat onder druk. In onze verkiezingsoproep benoemen we drie belangrijke aandachtspunten om bestaanszekerheid van mensen met een beperking te verbeteren.

4.1.1 Stapeling zorgkosten stopt

Mensen met een beperking hebben vaak een lager besteedbaar inkomen vanwege de stapeling van zorgkosten. Voor een gelijkwaardige plek in de samenleving is het belangrijk dat mensen geen meerkosten hebben door hun handicap. Belangrijke maatregelen hiervoor kunnen zijn: eigen risico afschaffen, eigen bijdrages afschaffen of verlagen, invoeren van een inkomensafhankelijk maximum aan zorgkosten.

4.1.2 Samenwonen wordt financieel mogelijk

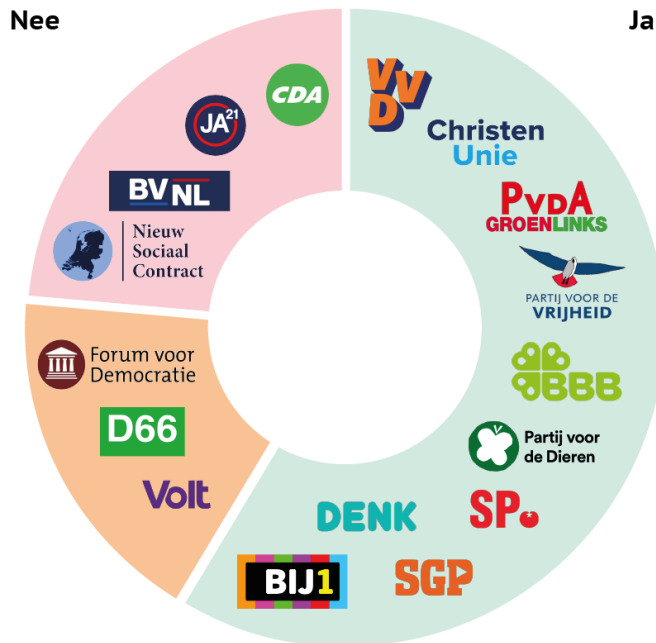
Mensen met een beperking die willen samenwonen worden hiervoor vaak financieel gestraft. Daarom is het belangrijk dat er aandacht komt voor bijvoorbeeld het afschaffen van de kostendelersnorm en dat eigen bijdrages voor zorg niet over het huishoudinkomen worden berekend.

4.1.3 Compensatie voor mensen met een medische urenbeperking

Mensen met een medische urenbeperking kunnen geen voltijdse werkweek maken. Daardoor is het voor hen vaak niet mogelijk om maandelijks het wettelijk minimumloon te verdienen, terwijl zij wel naar vermogen werken. Deze mensen moeten gecompenseerd worden voor de uren die zij niet kunnen werken.

4.2 Standpunten in partijprogramma's

Stapeling zorgkosten stopt

Ja

VVD, CU, GL-PvdA, PVV, BBB, PvdD, SP, SGP, DENK, BIJ1.

Ja, maar algemeen of deels

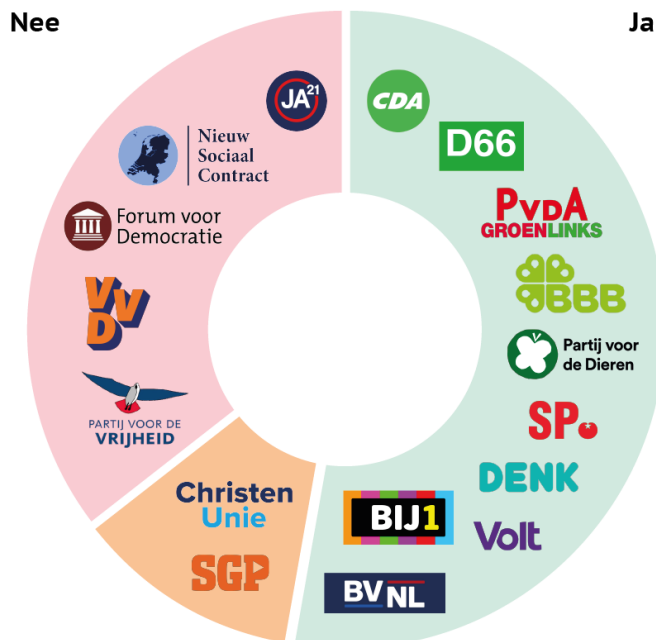
D66, Volt, FvD.

Nee

CDA, NSC, JA21, BVNL.

Ja, maar algemeen of deels

Samenwonen wordt financieel mogelijk

Ja

D66, CDA, GL-PvdA, BBB, PvdD, SP, Volt, DENK, BIJ1, BVNL.

Ja, maar algemeen of deels

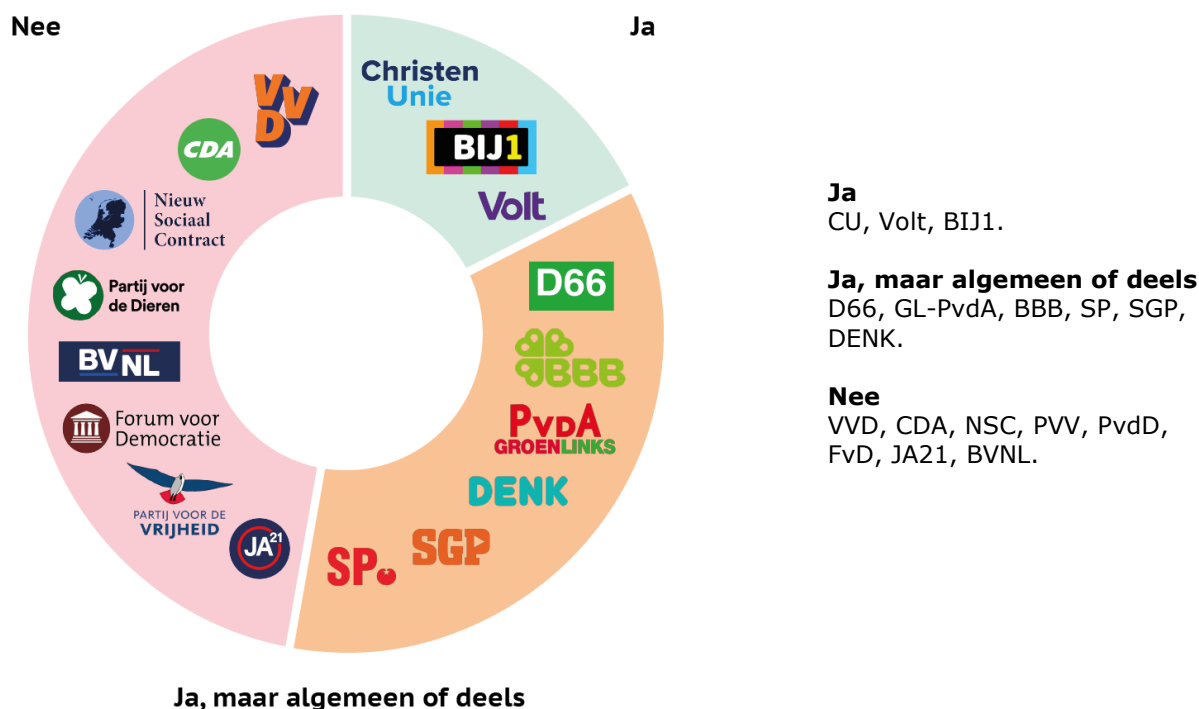
CU, SGP.

Nee

VVD, NSC, PVV, FvD, JA21.

Ja, maar algemeen of deels

Compensatie voor mensen met een medische urenbeperking

4.3 Bestaanszekerheid verder uitgelicht: wat zeggen de verschillende partijen?

Bestaanszekerheid is een thema dat veel aandacht krijgt deze verkiezingen. Veel partijen besteden dan ook aandacht aan onderwerpen die voor mensen met een beperking belangrijk zijn. De manier waarop ze op de verschillende aspecten van bestaanszekerheid ingaan, verschilt sterk per partij. Hieronder lees je de belangrijkste bevindingen op de drie thema's uit onze verkiezingsoproep.

Stapeling zorgkosten tegengaan

Om de stapeling van zorgkosten te stoppen moeten verschillende maatregelen genomen worden, zoals: het afschaffen van eigen risico en eigen bijdrages, maximaleren van de zorgkosten en/of het terugdringen van de zorgpremie.

De volgende partijen pleiten voor een combinatie van deze maatregelen en kunnen daarmee de stapeling van zorgkosten effectief terugdringen:

- GroenLinks-PvdA, PvdD, DENK pleiten voor het afschaffen van het eigen risico en eigen bijdrages.
- BIJ1 pleit voor het afschaffen van de zorgpremie en eigen bijdragen.
- Veel partijen pleiten voor het afschaffen van het eigen risico, namelijk BBB, PVV en SP. VVD pleit voor het tegengaan van de stapeling van eigen bijdragen.
- CU en Volt pleiten voor het verlagen van de zorgpremie.

Tegelijkertijd willen Volt en D66 wel een inkomensafhankelijk bijdrage invoeren in de Wmo. En hebben D66 en CU in de doorrekening van hun programma de invoering van een eigen bijdrage

voor wijkverpleging opgenomen.

Samenwonen mogelijk maken

Het aantal mensen met een beperking in de bijstand is sterk toegenomen de afgelopen jaren. Zij willen werken, maar dit is niet altijd mogelijk. De kostendelersnorm en partnertoets, die de hoogte van de bijstand verlagen wanneer je samenwoont, voelen dan ook als onrechtvaardig.

- Veel partijen zijn voor het afschaffen van de kostendelersnorm: BBB, BIJ1, BVNL, CDA, DENK, GroenLinks-PvdA, PvdD, SP, Volt.
- D66 wil afschaffing voor huishoudens met mantelzorg.
- ChristenUnie spreekt over het verzachten van de kostendelersnorm.
- De SGP spreekt over royelere ondersteuning van huishoudens met langdurige zorg.

Werken loont voor mensen met een medische urenbeperking

In de partijprogramma's is er weliswaar veel aandacht voor de hoogte van het minimumloon, maar er is weinig erkenning voor mensen met een medische urenbeperking.

- ChristenUnie pleit voor perspectief voor deze doelgroep. Ook BIJ1 en D66 vragen aandacht voor mensen met een medische urenbeperking.
- DENK pleit voor ruimere bijverdiengrenzen in de bijstand.
- Volt pleit voor een basisinkomen, waardoor werken loont.
- GroenLinks-PvdA pleit voor basisbanen op maat tegen minimumloon voor mensen met een beperking.
- BBB schrijft dat het vangnet voor mensen die niet kunnen werken ruimer moet worden opgezet. Andere partijen schrijven alleen in algemene zin dat werk lonend moet worden.

5. Zorg en ondersteuning

5.1 Oproep Ieder(in) over zorg en ondersteuning

Mensen met een beperking of chronische ziekte - waaronder ook kinderen en jongeren - hebben vaak hun hele leven lang zorg en ondersteuning nodig. Thuis, op school, op het werk, bij dagbesteding en bij deelname aan het maatschappelijke leven. De wetten waarvan zij afhankelijk zijn (Jeugdwet, Wlz, Wmo en Zorgverzekeringswet) sluiten in de praktijk slecht aan op elkaar en op het dagelijks leven van mensen met een beperking. Voor een goede kwaliteit van leven moeten zij, en hun naasten, kunnen rekenen op passende zorg en ondersteuning. En daar eigen regie op kunnen hebben. In onze verkiezingsoproep belichten we de drie onderstaande thema's.

5.1.1 Specifieke aandacht zorg en ondersteuning mensen met beperking of chronische aandoening en hun naasten

De kwaliteit van zorg en ondersteuning voor mensen met een levenslange, levensbrede beperking staat aan alle kanten onder druk. Dit heeft veel impact op de kwaliteit van leven van mensen die thuis of intramuraal wonen. Met name mensen die complexe zorg nodig hebben ervaren een tekort aan passende zorg, plekken en personeel, waar zij en hun naasten ernstig onder lijden.

5.1.2 Geen herindicatie / minder bewijslast

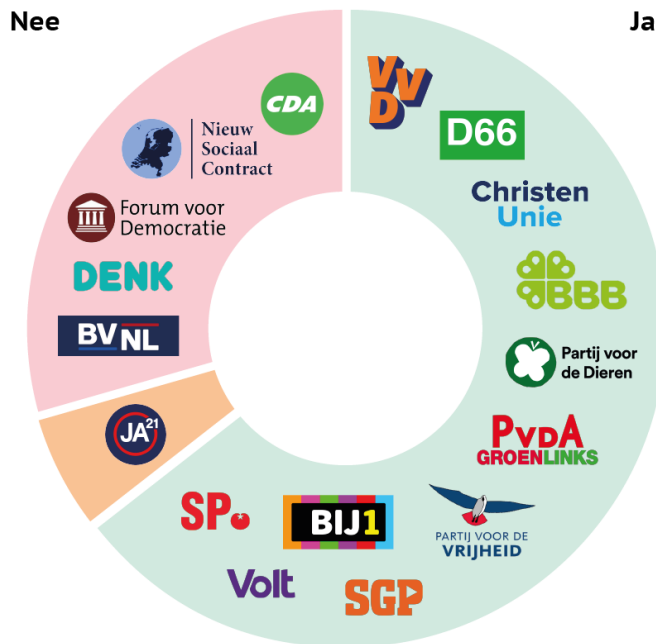
Mensen met een beperking moeten eenvoudig en vanuit eigen regie toegang hebben tot een passend en samenhangend pakket aan zorg en ondersteuning. Maar het regelen hiervan is bijna een baan op zich. Vanwege de bureaucratie, fraudeangst, vele loketten en administratieve lasten. Dit kan eenvoudiger door uit te gaan van de menselijke maat en door vertrouwen in mensen te hebben. Daarom stellen wij voor om de bewijslast te verminderen bij een levenslange, levensbrede beperking.

5.1.3 Financiële compensatie voor (mantel)zorgers van mensen met een levenslange, levensbrede beperking of chronische aandoening

Zodat de draagkracht en draaglast van mensen weer in balans komen. Want ouders, familie en andere naasten die mantelzorg verlenen zijn onmisbare schakels in het zorgsysteem en staan onder steeds grotere druk. Om te voorkomen dat zij, vanwege hun noodzakelijke zorgtaken, in financiële problemen komen, stellen wij voor ze te compenseren met een inkomen en opbouw van WW- en pensioenrechten.

5.2 Standpunten in partijprogramma's

Specifieke aandacht zorg en ondersteuning mensen met beperking of chronische aandoening en hun naasten

Ja

VVD, D66, CU, GL-PvdA, PVV, BBB, PvdD, SP, Volt, SGP, BIJ1.

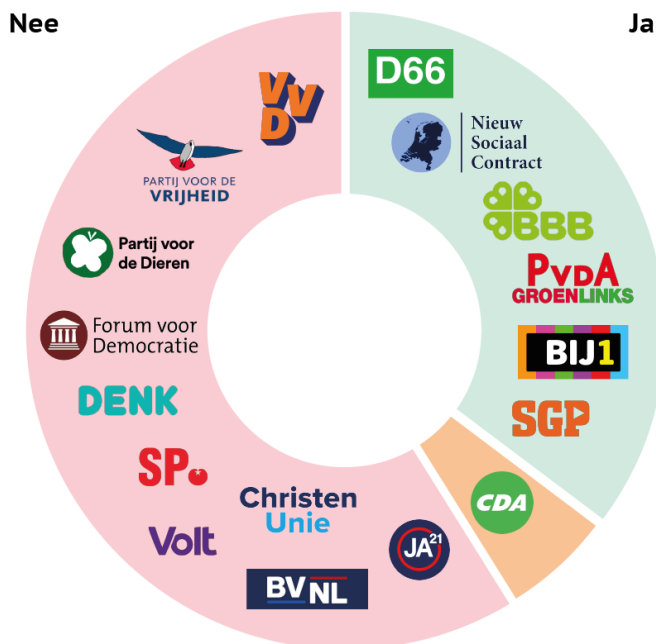
Ja, maar algemeen of deels
JA21.

Nee

CDA, NSC, FvD, DENK, BVNL.

Ja, maar algemeen of deels

Geen herindicatie / minder bewijslast

Ja

D66, NSC, GL-PvdA, BBB, SGP, BIJ1.

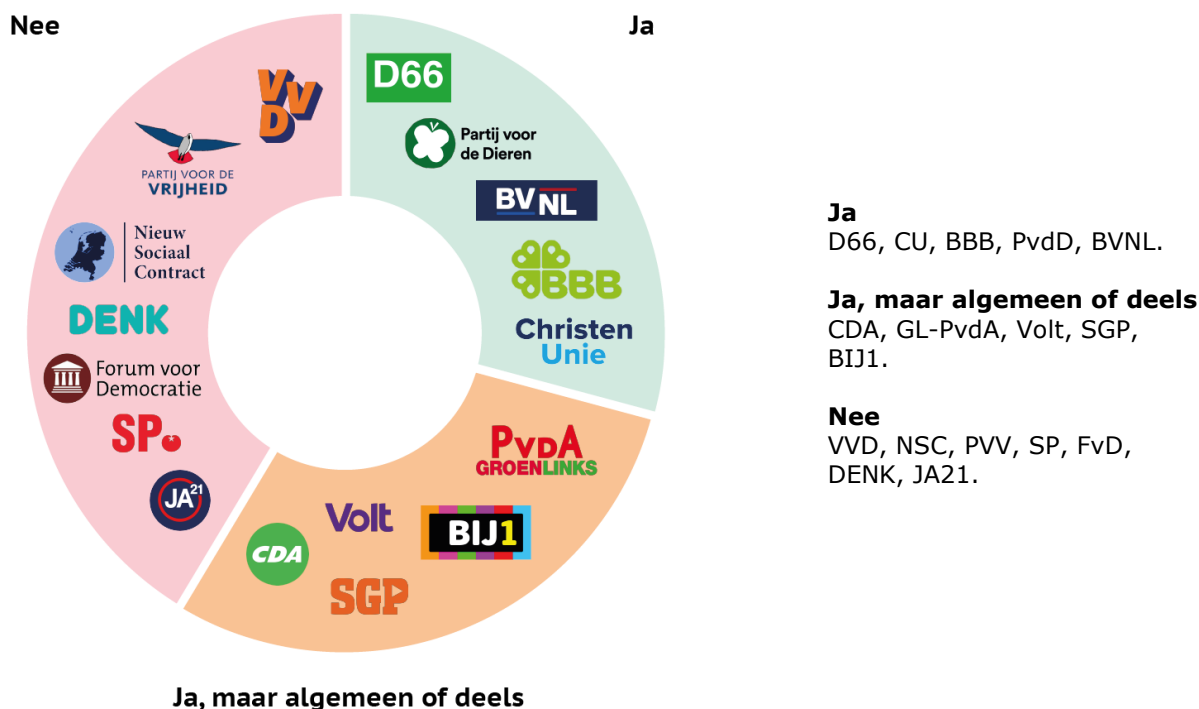
Ja, maar algemeen of deels
CDA.

Nee

VVD, CU, PVV, PvdD, SP, Volt, FvD, DENK, JA21, BVNL.

Ja, maar algemeen of deels

Financiële compensatie voor (mantel)zorgers van mensen met een levenslange, levensbrede beperking of chronische aandoening

5.3 Zorg en ondersteuning verder uitgelicht: wat zeggen de verschillende partijen?

Hebben partijen specifiek aandacht voor de zorg en ondersteuning van mensen met een beperking of chronische aandoening en hun naasten?

Als het om zorg en ondersteuning gaat hebben veel partijen specifiek aandacht voor mensen met een beperking.

- ChristenUnie, D66, GroenLinks-Partij van de Arbeid, PVV en SGP springen er op dit thema bovenuit.
- GroenLinks-Partij van de Arbeid wil onder andere in de zorgwetten een aparte status voor mensen met een levenslange, levensbrede beperking.
- PVV wil één wet voor alle zorg en ondersteuning voor mensen met een levenslange, levensbrede beperking.
- CU, D66 en SGP besteden (uitgebreid) aandacht aan verschillende onderdelen die voor mensen met een beperking of chronische aandoening en hun naasten van belang zijn.
- Volt besteedt alleen aandacht aan vroegsignalering en zorg en begeleiding van mensen met een licht verstandelijke beperking.
- Partij voor de Dieren, SP en VVD besteden in beperkte mate aandacht aan zorg en ondersteuning voor mensen met een beperking.
- BVNL, CDA, DENK, FvD en NSC hebben geen specifieke aandacht voor zorg en ondersteuning voor mensen met een beperking.
- CDA benoemt vooral het belang van emancipatie.
- NSC benoemt alleen dat de gehandicaptenzorg betrokken moet worden bij de regionale afspraken vanuit het Integraal Zorgakkoord (IZA).

Wordt de continue bewijslast aangepakt waarmee mensen met een beperking te maken hebben?

- BBB, BIJ1, D66, GroenLinks-Partij van de Arbeid en SGP willen een einde maken aan de continue bewijslast voor mensen met een beperking of chronische aandoening binnen de verschillende wetten in het sociaal domein.
- NSC wil de bewijslast ook verminderen door een keuring die voor verschillende voorzieningen (zoals zorg en ondersteuning, mobiliteit en werk) geldt. De partij spreekt zich alleen niet uit over de duur van de beschikking of het bewijsmiddel.
- CDA spreekt alleen over de bewijslast in de context van keuring voor een invalidekaart.
- De andere partijen, zoals ChristenUnie, PVV, SP, Volt en VVD, spreken zich niet uit over de bureaucratie en de daarmee samenhangende continue bewijslast.

Wie is er voorstander van financiële compensatie voor mantelzorgers en naasten van mensen met een intensieve zorgvraag?

- BBB, BVNL, ChristenUnie, D66 en Partij voor de Dieren zijn voorstander van financiële compensatie van mantelzorgers.
- Ook BIJ1, CDA, GroenLinks-Partij van de Arbeid, SGP en Volt hebben aandacht voor financiële compensatie. Maar alleen in een beperktere of minder concrete vorm of alleen specifiek met betrekking tot ouders met een persoonsgebonden budget voor hun kind.
- DENK, FvD, NSC, PVV, SP en VVD spreken zich niet uit over financiële compensatie voor mantelzorgers en naasten. Los van de compensatie valt op dat veel partijen aandacht hebben voor mantelzorgers en hen willen ondersteunen.

6. Gelijke behandeling en rechtspositie

6.1 Gelijke behandeling en rechtspositie

Mensen met een beperking moeten kunnen rekenen op een gelijke uitgangspositie in het leven. Op dit moment hebben we in Nederland wel het VN-verdrag Handicap geratificeerd, maar gelijke behandeling van mensen met een beperking is vaak nog ver te zoeken. Er zijn verschillende maatregelen die dit kunnen verbeteren. Daarom hebben we daarop de verkiezingsprogramma's gecheckt:

6.1.1 Alle nieuwe wetsvoorstellen worden getoetst aan het VN-verdrag Handicap

Om te zorgen dat de positie van mensen met een beperking niet verder verslechtert maar juist verbetert, is het belangrijk dat wordt getoetst in hoeverre bestaande en nieuwe wetgeving voldoet aan de richtlijnen van het VN-verdrag Handicap. We kijken daarom of partijen pleiten voor iets in de geest van een 'VN-verdrag Handicap-toets'.

6.1.2 Geen rechtsverschillen tussen gemeenten

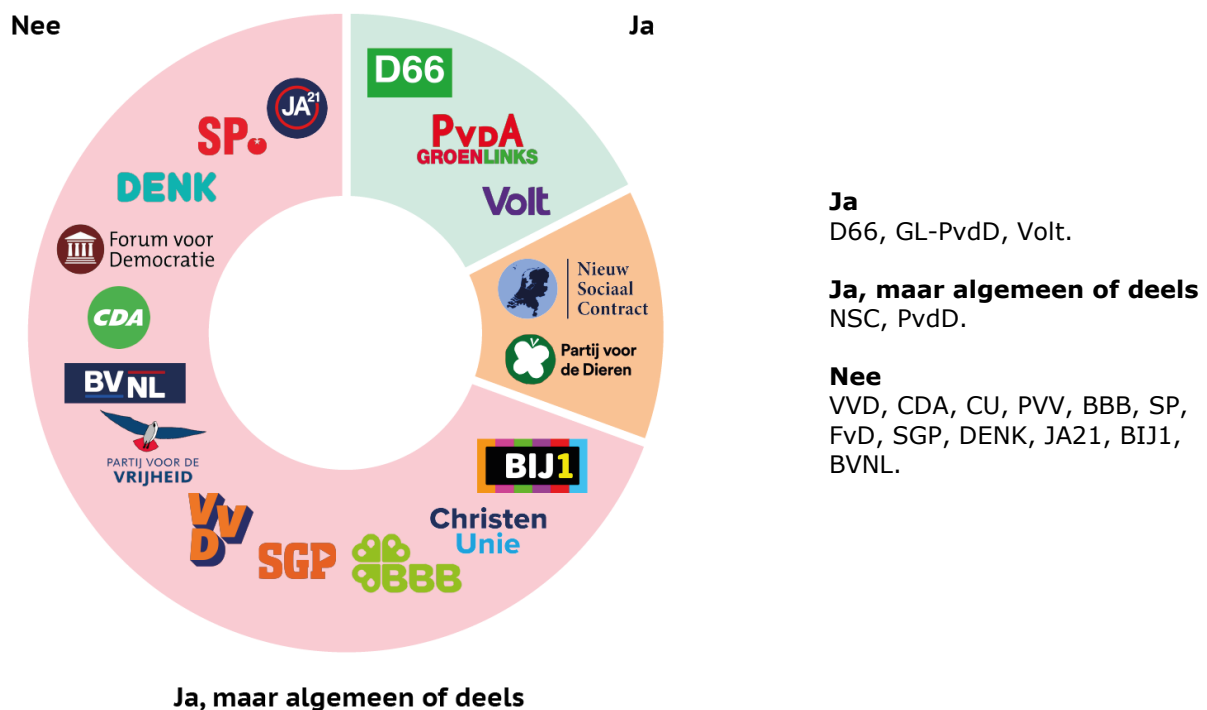
De grote verschillen tussen gemeenten in toegang tot zorg en (financiële) ondersteuning zorgen voor ongelijkheid tussen mensen met een beperking in Nederland. Waar je woont zou niets uit moeten maken voor je toegang tot zorg en ondersteuning.

6.1.3 In iedere gemeente een lokaal gehandicaptenplatform

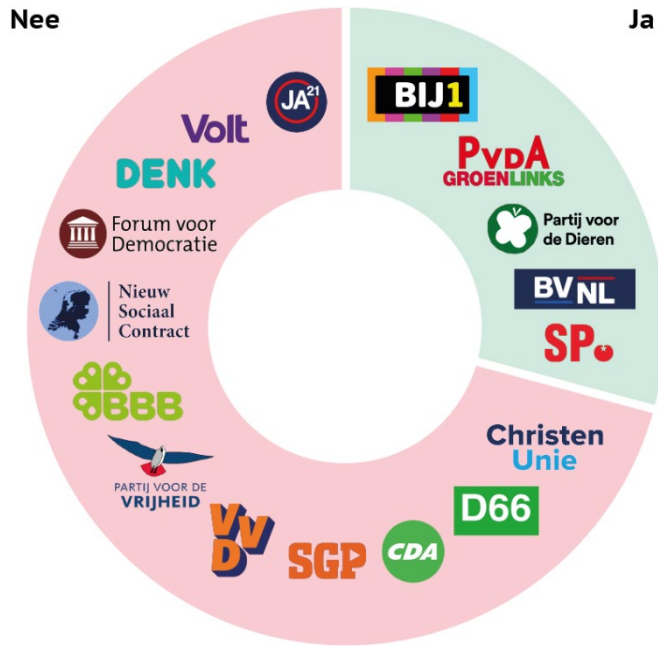
Omdat gemeenten veel invloed hebben op de toegankelijkheid van Nederland, pleiten wij voor een gehandicaptenplatform in iedere gemeente. Zodat de stem van mensen met een beperking een sterke positie krijgt bij lokale besluitvorming.

6.2 Standpunten in partijprogramma's

Nieuwe wetsvoorstellen toetsen aan het VN-verdrag Handicap

Geen rechtsverschillen tussen gemeenten

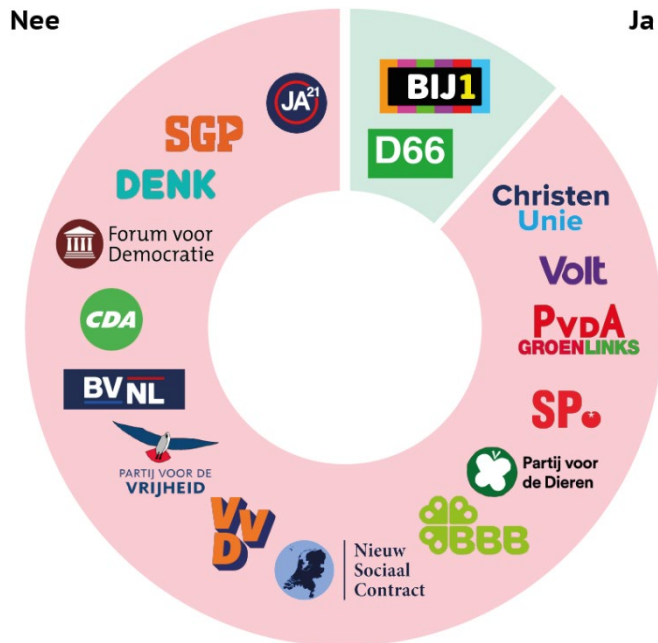

Ja
GL-PvdA, PvdD, SP, BIJ1, BVNL.

Ja, maar algemeen of deels
-

Nee
VVD, D66, CDA, CU, NSC, PVV, BBB, Volt, FvD, SGP, DENK, JA21.

In iedere gemeente een lokaal gehandicaptenplatform

Ja
D66, BIJ1.

Ja, maar algemeen of deels
-

Nee
VVD, CDA, CU, NSC, GL-PvdA, PVV, BBB, PvdD, SP, Volt, FvD, SGP, DENK, JA21, BVNL.

6.3 Gelijke behandeling verder uitgelicht: wat zeggen de verschillende partijen?

Nieuwe wetsvoorstellen toetsen aan het VN-verdrag Handicap

- D66 pleit als enige expliciet voor een toets aan het VN-verdrag Handicap voor nieuwe wetsvoorstellen.
- Volt pleit voor een algemene mensenrechtentoets op alle beleidsvoorstellen.
- GL-PvdA pleit voor een korte- en lange termijn toets van beleid voor mensen met een beperking. NSC en Partij voor de Dieren willen nieuwe wetsvoorstellen toetsen aan de grondwet.

Geen rechtsverschillen tussen gemeenten

- GroenLinks-PvdA, PvdD, SP, BIJ1 en BVNL hebben aandacht voor het terugdringen en/of voorkomen van rechtsverschillen tussen gemeenten.
- Andere partijen willen wel gemeenten meer geld geven, maar bespreken niet de problematische verschillen tussen gemeenten.

Iedere gemeente een lokaal gehandicaptenplatform

Alleen D66 en BIJ1 pleiten voor lokale gehandicaptenplatforms. In de andere verkiezingsprogramma's wordt er niet over gesproken.

Bijlage 1 - Reacties van politieke partijen (in alfabetische volgorde)

Reactie van CDA

'Het CDA heeft met "Recht Doen" gekozen voor een compact verkiezingsprogramma. Het CDA - met als woordvoerder Lucille Werner - heeft de afgelopen jaren de insteek gekozen om mensen met een handicap te zien als mens en niet als lijdend voorwerp van "zorg". De meeste mensen met een handicap ontvangen helemaal geen zorg en zij vormen als groep een ongekend potentieel. Het gaat immers om emancipatie en empowerment op terreinen als werk, wonen, studeren en uitgaan.

Het CDA heeft meerdere voorstellen hiervoor gedaan en de meeste daarvan zijn aangenomen. We noemen het invoeren van het facultatief protocol, een nationale strategie voor mensen met een handicap over alle beleidsterreinen heen. Laat niet alleen het ministerie van VWS aandacht besteden aan de groep mensen met een handicap maar laat ministeries gezamenlijk overleggen om tot een goed beleid te komen voor mensen met een handicap. Zorg bijv. dat musea en cultureel erfgoed beter toegankelijk wordt voor mensen met een handicap.

Kortom maak mensen met een handicap onderdeel van het "gewone" beleid, zet ze niet neer als aparte groep. Dat is emancipatie! Deze lijn wil het CDA de komende jaren vasthouden en voortzetten. Algemeen waar kan en alleen specifiek als het echt moet.'

Reactie van ChristenUnie

'De ChristenUnie wil bouwen aan zorgzame gemeenschappen waar iedereen een plek heeft en voor elkaar wordt gezorgd. Iedereen moet mee kunnen doen, van jong tot oud. Daar wordt Nederland mooier van. Uit de analyse van Ieder(in) blijkt dat de ChristenUnie zich inzet voor bestaanszekerheid voor de zwakste groepen en de ruimte biedt om ook als mantelzorger voor je naaste te zorgen. We stellen een uitgebreid mantelzorgverlof voor van 2 maanden per jaar (voor 70% betaald door de overheid) en we willen de zorg eenvoudiger financieren, zodat je ook minder tijd en moeite kwijt bent aan bureaucratie. We blijven graag met Ieder(in) in gesprek op welke manier mensen met een beperking het beste ondersteund kunnen worden om voluit mee te doen in onze samenleving.

De ChristenUnie geeft verder aan dat, hoewel het niet expliciet is opgenomen in hun partijprogramma, zij vinden dat meerjarig indiceren de norm moet worden en vanuit vertrouwen gewerkt moet worden.'

Reactie van D66

'Heel mooi dat Ieder(in) deze analyse heeft gemaakt, want de politiek kán drempels wegnemen om Nederland inclusiever te maken. En dat is nodig, wat D66 betreft. Maar de politiek kan niet alles. Het vraagt iets van ons allen. Daarom is het wat D66 betreft cruciaal dat we beter luisteren naar mensen die juist drempels ervaren. En daarin is ook het werk dat organisaties als Ieder(in) doen ontzettend belangrijk; om een stem te geven aan mensen die niet vanzelfsprekend gehoord wordt.'

Reactie van Groenlinks-PvdA

'GroenLinks/Partij van de Arbeid hebben de afgelopen jaren veel plannen gemaakt voor beter inclusie van mensen met een beperking in Nederland. Niet al deze plannen zijn in het verkiezingsprogramma geland. Als je benieuwd bent naar alle plannen om Nederland echt inclusief te maken, lees dan de nota van Lisa Westerveld ['Ons land is beperkt'](#). Deze initiatiefnota is geschreven in begrijpelijke taal en bevat meer dan 70 voorstellen. Dus als je echt wil weten hoe wij gebouwen, het openbaar vervoer, het onderwijs, de politiek en de zorg inclusief willen maken, lees dan niet alleen ons programma, maar ook de nota van Lisa Westerveld.'

Reactie van Partij voor de Dieren

'In ons verkiezingsprogramma hebben we veel aandacht voor het (beter) toegankelijk maken van publieke ruimtes voor mensen in een rolstoel of met een beperking, waaronder ook het openbaar vervoer en scholen. Mensen met een beperking moeten volwaardig mee kunnen doen in de maatschappij.

Daarnaast vinden we dat validisme serieus moet worden genomen als vorm van discriminatie en moet politieke participatie door mensen met een beperking worden bevorderd. In ons verkiezingsprogramma hebben we niet specifiek staan dat de bewijslast bij een levenslange, levensbrede beperking moet worden verminderd, maar wij zijn voorstander van het vereenvoudigen van het aanvragen van een herindicatie. Het wantrouwen moet wat ons betreft uit de regels voor sociale zekerheid worden gehaald.

Daarnaast hebben we in ons verkiezingsprogramma niet specifiek een VN-verdrag Handicap-toets opgenomen, maar mensenrechtenverdragen – en dus ook het VN- verdrag inzake de rechten van personen met een handicap – moeten strikt worden nageleefd. Of dit ook daadwerkelijk gebeurt, moet worden nagegaan. Wij willen dat een constitutioneel hof wetten gaat toetsen aan de Grondwet. Tot slot staat een lokaal gehandicaptenplatform niet letterlijk in ons verkiezingsprogramma, maar wij pleiten ervoor dat vroegtijdige openbare inspraak voor alle burgers moet worden gestimuleerd en gefaciliteerd.'

Reactie SP

Als SP hebben we gekozen voor een beknopt verkiezingsprogramma en daardoor missen bepaalde concrete punten die hier genoemd worden. Dit betekent echter niet dat we de genoemde punten niet steunen of niet belangrijk vinden. Zo is de continue bewijslast waarmee mensen met een beperking te maken krijgen ons een doorn in het oog, verdienen mensen die een urenbeperking hebben een volwaardig inkomen als ze naar vermogen werken en pleiten we voor een mantelzorgcontract voor familieleden die hun baan opzeggen, waarbij mantelzorgers o.a. ook sociale rechten opbouwen. Als boodschap willen we graag meegeven dat onze partij is gebouwd op de kernwaarden menselijke waardigheid, gelijkwaardigheid en solidariteit. We strijden voor een samenleving die voor iedereen bestaanszekerheid biedt en waarin ieder mens mee kan doen en mee kan beslissen.

Reactie van Volt

'Als beweging zet Volt Europa zich in voor het bouwen van een beter Europa dat ernaar streeft zijn burgers te betrekken en elk individu een plaats en kans te geven om te schitteren. Ondanks dat we weten dat de Europese Unie die we proberen op te bouwen nog niet bestaat en dat onze beweging misschien niet perfect is, worden we gedreven door onze overtuiging dat dit het Europa is waarnaar we streven.

Volt stelt in hun reactie ook dat ons huidige zorgsysteem is ingesteld op wantrouwen in plaats van vertrouwen. Dat moet wat hen betreft weer andersom. Dat betekent minder focus op verantwoording, zodat er weer meer aandacht komt voor de zorgvrager.'

Reactie van VVD

'De VVD is blij met het initiatief van Ieder(in) om de verkiezingsprogramma's van de verschillende partijen op een aantal punten te vergelijken. Hoewel verkiezingsprogramma's gaan over veel meer dan dit onderwerp, het is goed om een stemhulp te bieden voor mensen die te maken hebben met een beperking. Want voorop moet staan dat iedereen weloverwogen gebruik moet kunnen maken van zijn of haar stemrecht.

We zijn ons bewust dat niet alle onderdelen uit de oproep/het manifest van Ieder(in) in ons verkiezingsprogramma zijn opgenomen. De VVD gaat uit van mogelijkheden in plaats van beperkingen. Dat betekent niet dat we geen rekening houden met mogelijke fysieke- of mentale beperkingen, maar willen er voor zorgen (faciliteren) dat je ook met een handicap zo zelfstandig mogelijk kan leven, wonen en werken. Vanzelfsprekend is er een vangnet als het je echt zelf niet lukt.

Maar uitgangspunt voor de VVD is: 'Mensen met een beperking doen mee.' Of je nu een lichamelijke, verstandelijke of meervoudige beperking hebt, we zoeken naar de beste manier om je zo zelfstandig mogelijk deel te laten nemen aan de samenleving. Dat betekent zorg en ondersteuning die bij je past, een woning aangepast aan je behoeften en werk of dagbesteding naar vermogen. En waar dat nodig is zorgen we voor een beschermde omgeving. We nemen letterlijke en figuurlijke drempels weg, en zoeken naar de beste manier om toegankelijkheid te waarborgen.

De VVD geeft ook aan zich de afgelopen jaren hard te maken voor forse vermindering van de bureaucratie in de zorg voor zowel cliënten/patiënten als medewerkers. Ook hebben zij zich ingezet voor verlengde indicatieduur.'